Zbornik sudske prakse

MIŠLJENJE NEZAVISNOG ODVJETNIKA
PEDRA CRUZA VILLALÓNA
od 11. rujna 2014.[1]

Predmet C-419/13

Art & Allposters International BV

(zahtjev za prethodnu odluku koji je uputio Hoge Raad der Nederlanden (Nizozemska))

„Autorsko pravo i srodna prava – Direktiva 2001/29/EZ – Pravo distribucije – Isključivo pravo autora da odobri ili zabrani bilo koji oblik distribucije javnosti – Iscrpljenje – Pravo reproduciranja – Novi oblik“

1. Može li se nositelj autorskog prava na slikarsko djelo, koji je dao svoj pristanak da se prikazana slika stavi na tržište u obliku plakata, usprotiviti stavljanju na tržište te slike prenesene na platno? To je u biti pitanje koje je predmet rasprave u postupku u okviru kojeg je Hoge Raad uputio predmetni zahtjev za prethodnu odluku i time Sudu pružio mogućnost da obogati sudsku praksu u pogledu Direktive 2001/29/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. svibnja 2001. o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacijskom društvu[2].

I – **Pravni okvir**

A – *Međunarodno pravo*

1. Ugovor o autorskom pravu Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo (WIPO)[3]

2. U skladu s člankom 1. stavkom 4. Ugovora, ugovorne strane moraju se pridržavati članaka 1. do 21. te Priloga Bernskoj konvenciji za zaštitu književnih i umjetničkih djela (u daljnjem tekstu: Bernska konvencija)[4].

3. Članak 6. Ugovora pod naslovom „Pravo distribucije“ utvrđuje:

„1. Autori književnih i umjetničkih djela uživaju isključivo pravo davanja dopuštenja za stavljanje na raspolaganje javnosti izvornika i primjeraka njihovih djela prodajom ili drugim prijenosom vlasništva.

2. Ništa u ovom Ugovoru ne utječe na slobodu ugovornih stranaka da odrede uvjete, ako ih ima, pod kojim se iscrpljuje pravo iz stavka 1. nakon prve prodaje izvornika ili primjerka djela ili drugog prijenosa vlasništva uz dopuštenje autora.“

1 — Izvorni jezik: španjolski

2 — SL L 167, str. 10. (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 1., str. 119.)

3 — Usvojen u Ženevi 20. prosinca 1996. Odobren u ime Zajednice Odlukom Vijeća od 16. ožujka 2000. (SL L 89, str. 6.).

4 — Konvencija od 9. rujna 1886., revidirana u Parizu 24. srpnja 1971. i izmijenjena 28. rujna 1979.

2. Bernska konvencija

4. Članak 6.a Bernske konvencije pod naslovom „Moralna prava“ utvrđuje:

„1. Neovisno o imovinskim pravima autora, čak i nakon ustupanja tih prava, autor zadržava pravo na priznanje autorstva djela i pravo protiviti se svakom iskrivljavanju, sakaćenju ili drugoj izmjeni toga djela ili svakoj drugoj povredi toga djela, koje bi štetile njegovoj časti ili njegovu ugledu.

2. Prava priznata autoru na temelju stavka 1. ostaju na snazi nakon njegove smrti najmanje do isteka imovinskih prava autora i moći će ih izvršavati osobe ili institucije ovlaštene na temelju nacionalnoga zakonodavstva zemlje u kojoj se zaštita traži. Međutim, zemlje čije zakonodavstvo, koje je na snazi u vrijeme ratifikacije ovoga Akta ili pristupa Aktu, ne sadržava odredbe koje nakon autorove smrti osiguravaju zaštitu svih prava priznatih prema gornjem stavku 1. mogu predvidjeti da neka od tih prava ne ostaju na snazi nakon autorove smrti.

3. Pravna sredstva za zaštitu prava priznatih u ovom članku uređena su zakonodavstvom zemlje u kojoj se zaštita traži.“

5. U skladu s člankom 12. Bernske konvencije pod naslovom „Pravo prilagodbe, obrade i druge prerade“, „[a]utori književnih ili umjetničkih djela uživaju isključivo pravo odobriti prilagodbe, obrade i druge prerade svojih djela“.

B – *Pravo Unije*

6. U uvodnoj izjavi 9. Direktive 2001/29 navodi se da se „[s]vako usklađivanje autorskog prava i srodnih prava mora [...] temeljiti na visokoj razini zaštite, budući da su takva prava ključna za intelektualno stvaralaštvo. Njihova zaštita pomaže u održavanju i razvoju kreativnosti u interesu autora, umjetnika izvođača, producenata, potrošača, kulture, industrije i javnosti u cjelini. Intelektualno vlasništvo je stoga priznato kao sastavni dio vlasništva“.

7. Uvodna izjava 10. Direktive određuje: „Ako autori ili umjetnici izvođači namjeravaju nastaviti svoj kreativan i umjetnički rad, moraju dobiti odgovarajuću naknadu za korištenje svojega djela, kao što to moraju dobiti i producenti kako bi bili u mogućnosti financirati to djelo. […] Odgovarajuća pravna zaštita prava intelektualnog vlasništva nužna je za jamčenje postojanja takve naknade i pruža mogućnost zadovoljavajućeg povrata tog ulaganja“.

8. Tekst uvodne izjave 28. Direktive predviđa: „Zaštita autorskog prava prema ovoj Direktivi uključuje isključivo pravo nadzora distribucije djela sadržanog u materijalnom predmetu. Prvom prodajom izvornika djela ili njegovih primjeraka u Zajednici od strane nositelja prava ili uz njegov pristanak iscrpljuje se pravo nadzora preprodaje tog predmeta u Zajednici. To se pravo ne bi trebalo iscrpiti u odnosu na izvornik ili na primjerke djela prodane izvan Zajednice od strane nositelja prava ili uz njegov pristanak. […]“.

9. Uvodna izjava 31. Direktive određuje da „[p]ravedna ravnoteža prava i interesa između različitih kategorija nositelja prava, kao i između različitih kategorija nositelja prava i korisnika predmeta zaštite mora biti osigurana. Postojeće iznimke i ograničenja prava, što su ih odredile države članice, moraju se ponovno procijeniti s obzirom na novo elektroničko okruženje. Postojeće razlike u iznimkama i ograničenjima određenih zabranjenih radnji imaju izravan negativan utjecaj na funkcioniranje unutarnjeg tržišta u području autorskog prava i srodnih prava. Takve bi razlike mogle postati i izraženije s obzirom na daljnji razvoj prekograničnog iskorištavanja djela i prekograničnih radnji. Kako bi se osiguralo pravilno funkcioniranje unutarnjeg tržišta, takve bi se iznimke i takva ograničenja trebala ujednačenije definirati. Stupanj njihova usklađivanja trebao bi se temeljiti na njihovom utjecaju na nesmetano funkcioniranje unutarnjeg tržišta“.

10. Članak 2. Direktive 2001/29 pod naslovom „Pravo reproduciranja“ utvrđuje: „Države članice moraju predvidjeti isključivo pravo davanja ovlaštenja ili zabrane za izravno ili neizravno, privremeno ili trajno reproduciranje bilo kojim sredstvima i u bilo kojem obliku, u cijelosti ili u dijelovima: (a) autorima, njihovih djela; […]“.

11. Članak 4. iste direktive pod naslovom „Pravo distribucije“ utvrđuje sljedeće:

„1. Države članice moraju predvidjeti autorima isključivo pravo davanja ovlaštenja ili zabrane za bilo koji oblik distribucije javnosti izvornika ili primjeraka njihovih djela prodajom ili na koji drugi način.

2. Pravo distribucije unutar Zajednice ne iscrpljuje se u pogledu izvornika ili primjeraka djela, osim kada je prva prodaja ili drugi prijenos vlasništva nad tim predmetom u Zajednici izvršen od strane nositelja prava ili uz njegov pristanak.“

C – *Nizozemsko pravo*

12. Članak 4. stavak 1. Direktive 2001/29 prenesen je u nizozemsko pravo Auteurswetom (Zakon o autorskom pravu, u daljnjem tekstu: Aw).

13. Članak 1. Awa definira autorsko pravo kao isključivo pravo autora književnog, znanstvenog ili umjetničkog djela ili njegovih sljednika da to djelo objave i reproduciraju, uz ograničenja predviđena zakonom.

14. U skladu s člankom 12. stavkom 1. Aw-a, objavom književnog, znanstvenog ili umjetničkog djela smatra se „objava reprodukcije djela, u cijelosti ili u dijelu […]“.

15. U skladu s člankom 12.b Aw-a, ako je primjerak književnog, znanstvenog ili umjetničkog djela po prvi put stavljen u promet od strane autora djela ili njegova sljednika ili uz njihov pristanak, stavljanje u promet navedenog primjerka na neki drugi način, uz iznimku najma i posudbe, ne predstavlja povredu autorskog prava.

II – **Činjenice**

16. Društvo Stichting Pictoright (u daljnjem tekstu: društvo Pictoright) nizozemsko je društvo za kolektivno ostvarivanje autorskih prava koje, među ostalim, štiti prava sljednika čuvenih slikara (u daljnjem tekstu: nositelji prava).

17. Društvo Art & Allposters International BV (u daljnjem tekstu: društvo Allposters) putem interneta prodaje plakate i druge reprodukcije radova navedenih umjetnika.

18. Osobe koje od društva Allposters žele naručiti reprodukciju umjetničkog djela mogu izabrati između plakata, uokvirenog plakata, plakata na drvenoj podlozi ili plakata na platnu. U potonjem slučaju postupak reproduciranja je sljedeći: na papirnati plakat nanosi se plastični premaz, slika sadržana na plakatu kemijskim se postupkom prenosi na platno te se platno zateže na drveni okvir. Taj postupak i njegov rezultat naziva se *canvas transfer* („prijenos na platno“).

19. Budući da je društvo Allposters odbilo udovoljiti zahtjevu društva Pictoright da prestane prodavati bez njegova pristanka reprodukcije radova njegovih klijenata dobivene putem ranije opisanog postupka, navedeno je društvo protiv njega podnijelo tužbu Rechtbanku Roermond (prvostupanjski sud u Roermondu) kako bi ishodilo prestanak svih izravnih ili neizravnih povreda autorskih i moralnih prava njihovih nositelja.

20. Tužba je odbijena presudom od 22. rujna 2010., protiv koje je društvo Pictoright uložilo žalbu Gerechtshofu te's-Hertogenbosch (žalbeni sud u Hertogenboschu), koji ju je prihvatio presudom od 3. siječnja 2012. Žalbeni sud svoju je odluku temeljio na sudskoj praksi iz presude Hoge Raada od 19. siječnja 1979.[5], u skladu s kojom dolazi do novog stavljanja na raspolaganje javnosti, u smislu članka 12. Aw-a, ako se primjerak djela koje je u promet stavio nositelj prava distribuira javnosti na neki drugi način, tako da postoji nova mogućnost iskorištavanja za onoga koji prvotno distribuirani primjerak prodaje na taj način (takozvana „sudska praksa Poortvliet"). Žalbeni je sud, uzevši u obzir navedenu sudsku praksu, odlučio da, s obzirom na to da prijenos na platno podrazumijeva temeljitu izmjenu plakata s kojeg se slika prenosi, stavljanje na tržište takvog platna zahtijeva pristanak nositelja prava.

21. Društvo Allposters je pred Hoge Raadom podnijelo žalbu u kasacijskom postupku, navodeći da je sudska praksa Poortvliet nepravilno primijenjena jer su pojmovi iscrpljenja i stavljanja na raspolaganje javnosti, koji se odnose na autorsko pravo, u međuvremenu bili usklađeni na razini Unije. Prema njegovu mišljenju, do iscrpljenja u smislu članka 4. stavka 2. Direktive 2001/29 dolazi samo distribucijom djela sadržanog u materijalnom predmetu ako je navedeni primjerak na tržište stavio nositelj autorskog prava ili je to učinjeno uz njegov pristanak. Moguća naknadna izmjena primjerka ili predmeta ne bi imala nikakav utjecaj na iscrpljenje.

22. Društvo Pictoright pak tvrdi da pravo prilagodbe još nije usklađeno te da se stoga i dalje primjenjuje sudska praksa Poortvliet. U svakom slučaju, smatra da je navedena sudska praksa – osobito shvaćanje da (bitna) izmjena materijala isključuje iscrpljenje – svakako sukladna pravu Unije.

23. U tim je okolnostima Hoge Raad uputio ovaj zahtjev za prethodnu odluku.

III – **Postavljena pitanja**

24. Postavljena prethodna pitanja od 24. srpnja 2013. glase kako slijedi:

„1. Je li člankom 4. Direktive 2001/29 uređeno pitanje može li se pravo distribucije koje pripada nositelju autorskog prava primjenjivati i na reprodukciju djela zaštićenog autorskim pravom, koje u Europskom gospodarskom prostoru prodaje i isporučuje sâm nositelj ili se to čini uz njegov pristanak, ako je ta reprodukcija pretrpjela izmjenu u pogledu oblika, pa se u tom novom obliku ponovno stavlja u promet?

2. a) Ako je odgovor na prvo pitanje potvrdan: je li okolnost da postoji izmjena u smislu prvog pitanja u ovom slučaju bitna za odgovor na pitanje je li došlo do sprječavanja ili prekida iscrpljivanja prava distribucije u smislu članka 4. stavka 2. Direktive 2001/29?

b) Ako se na pitanje pod 2. a) odgovori potvrdno: koja se mjerila u ovom slučaju trebaju uzeti u obzir da bi se moglo govoriti o takvoj izmjeni oblika reprodukcije koja sprječava ili prekida iscrpljivanje prava distribucije u smislu članka 4. stavka 2. Direktive 2001/29?

c) Ostavljaju li ova mjerila prostora za mjerilo razvijeno u nizozemskom pravu prema kojemu više ne može biti riječi samo o iscrpljivanju prava distribucije, iz razloga što je preprodavač reprodukcijama dao drugi oblik i distribuirao ih je javnosti u tom obliku (presuda Hoge Raad od 19. siječnja 1979. […], Poortvliet)?"

5 — NJ 1979/412, Poortvliet.

IV – **Postupak pred Sudom**

25. Stranke u glavnom postupku, francuska vlada i Komisija podnijele su pisana očitovanja. Sve one su, uz britansku vladu, prisustvovale raspravi održanoj 22. svibnja 2014. Na njoj su stranke pozvane, u skladu s člankom 61. stavcima 1. i 2. Poslovnika, da odgovore na tri pitanja: 1. Može li se prijenos na platno smatrati prilagodbom djela u smislu članka 12. Bernske konvencije? 2. Je li za ocjenu iscrpljenja prava distribucije relevantno načelo odgovarajuće naknade za slučaj da zbog izmjene dođe do povećanja cijene predmeta koji sadržava zaštićeno djelo? 3. Jesu li za tumačenje pravila o iscrpljenju relevantna moralna prava?

V – **Argumenti**

A – *Prvo prethodno pitanje*

26. U vezi s prvim prethodnim pitanjem, društvo Allposters uvodno navodi da se „izmjena u pogledu oblika“ odnosi na preradu medija na kojemu je sadržano djelo zaštićeno autorskim pravom, a ne na preradu slike navedenog djela. Nakon tog pojašnjenja navelo je da na pitanje treba odgovoriti potvrdno. Smatra da u predmetnom slučaju nije izmijenjeno djelo, nego njegov medij; stoga se primjenjuje članak 4. Direktive 2001/29 kojim je provedeno potpuno usklađivanje prava distribucije (stavak 1.), kao i pravila o iscrpljenju (stavak 2.), zbog čega države članice nemaju nikakav manevarski prostor za uvođenje izuzeća.

27. S druge pak strane, društvo Pictoright priklanja se mišljenju da na pitanje treba odgovoriti niječno jer smatra da se članak 4. Direktive 2001/29 isključivo odnosi na slučaj u kojemu nije došlo do izmjene u reprodukciji zaštićenog djela. U tom smislu navodi da iz teksta stavka 2. tog članka proizlazi da se pravilo o iscrpljenju odnosi na „predmet“, odnosno na „izvornik ili primjerke djela“, pri čemu taj pojam ne obuhvaća reprodukcije prenesene na platno, s obzirom na to da se one zbog bitnih izmjena učinjenih na plakatima prilikom postupka prijenosa na platno u bitnome razlikuju od izvornikâ ili primjeraka djela.

28. Društvo Pictoright u tom smislu navodi sudsku praksu i zakonodavstvo Unije u području autorskog prava, pozivajući se na članak 7. stavak 2. Direktive 2008/95/EZ[6], i članak 13. Uredbe (EZ) br. 207/2009[7], koji na gotovo jednak način uređuju da se iscrpljenje prava koje proizlazi iz žiga „ne primjenjuje [...] kad postoje opravdani razlozi da se nositelj žiga usprotivi daljnjoj komercijalizaciji proizvoda, posebno kad je stanje proizvoda promijenjeno ili pogoršano nakon njihova stavljanja na tržište“. Na temelju toga smatra da pravo prilagodbe u području autorskog prava nije usklađeno na razini Unije, iako se ona odobrenjem WIPO-ovog ugovora o autorskom pravu obvezala poštovati članak 12. Bernske konvencije, koji autorima književnih ili umjetničkih djela daje isključivo pravo odobriti prilagodbe, obrade i druge prerade svojih djela.

29. Francuska je vlada svoje argumente ograničila na prvo pitanje te je smatrala da na njega treba odgovoriti zajedno s pitanjem iz točke (a) drugog prethodnog pitanja. Prema njezinu mišljenju, iz članka 4. stavaka 1. i 2. Direktive 2001/29, a u svjetlu uvodne izjave 28. te direktive, proizlazi da autor zaštićenog djela ima isključivo pravo davanja ovlaštenja ili zabrane za prvi oblik distribucije, prodajom ili na koji drugi način, svake stvari ili predmeta u kojemu je sadržano djelo ili njegov primjerak. Stoga bi se pravo distribucije iscrpilo samo ako je prva prodaja ili prvi prijenos vlasništva nad tom stvari ili nad tim predmetom izvršen od strane nositelja prava ili uz njegov pristanak.

6 — Direktiva Europskog parlamenta i Vijeća od 22. listopada 2008. o usklađivanju zakonodavstava država članica o žigovima (SL L 299, str. 25.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 2., str. 149.)

7 — Uredba Vijeća od 26. veljače 2009. o žigu Zajednice (SL L 78., str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 1., str. 226.)

30. U vezi s predmetnim slučajem, francuska vlada smatra da prijenos djela ili primjerka djela na platno znači stvaranje novog predmeta čiju reprodukciju i distribuciju mora ovlastiti ili zabraniti nositelj isključivih prava. Činjenica da je djelo stavljeno na tržište u drugom obliku ne iscrpljuje isključivo pravo distribucije nositelja prava u pogledu novog predmeta.

31. Francuska vlada smatra da je samo to tumačenje u skladu s ciljem Direktive 2001/29 da se autorima zajamči visoka razina zaštite njihovih prava i odgovarajuća naknada za korištenje njihovih djela. Tome u prilog govori i činjenica da prenošenje na platno ne samo da zadire u isključivo pravo distribucije autora, nego i u druge aspekte autorskog prava, kao što je isključivo pravo reproduciranja i prilagodbe, iako potonje pravo nije formalno priznato pravom Unije.

32. Britanska vlada navela je na raspravi da pojam distribucije javnosti obuhvaća samo radnje u vezi s prijenosom vlasništva nad predmetom. Poteškoća bi se mogla pojaviti u slučaju da se predmet stavljen na tržište uz dopuštenje autora izmijeni tako da se, bez zadiranja u izvorno djelo, stvori novi predmet, što bi bio slučaj s izradom kolaža na temelju fotografija objavljenih u nekom časopisu. Bez obzira na to, smatra da je u takvim slučajevima pravo distribucije već iscrpljeno.

33. Britanska vlada smatra da bi Sud trebao biti vrlo oprezan pri utvrđivanju uvjeta za iscrpljenje tog prava. Prema njezinu mišljenju, ne bi se smjelo doći do zaključka da kod ponovnog korištenja ili recikliranja primjeraka djela u novim oblicima ne dolazi do iscrpljenja. Smatra da je ključno pitanje predstavlja li proizvodnja novog proizvoda, nakon što je došlo do prve ovlaštene prodaje nekog predmeta, neovlaštenu reprodukciju intelektualne tvorevine autora. Ako tomu nije tako, ništa ne bi sprječavalo kupca da proizvod koristi na način koji mu se čini prikladan.

34. Komisija pak predlaže da se na prvo pitanje odgovori na način da se, u slučaju kao što je onaj u glavnom postupku, primjenjuje članak 4. Direktive 2001/29 i, osobito, da se nositelji predmetnih prava načelno mogu pozvati na pravo distribucije iz stavka 1. tog članka. Prema njezinu mišljenju, uzevši u obzir izraze „bilo koji oblik distribucije" i „izvornika ili primjeraka njihovih djela" iz članka 4. stavka 1., kao i cilj koji se želi postići Direktivom 2001/29, odnosno jamčenje visoke razine zaštite autorima, pravo distribucije treba tumačiti široko.

35. Komisija smatra da izmjena oblika, do koje dolazi prijenosom na platno, nije prepreka da se rezultat tog prijenosa smatra „primjerkom" djela u smislu članka 4. stavka 1. Direktive 2001/29. Ovisno o izmjeni, njezin rezultat može biti bilo primjerak koji je istovjetan plakatu bilo nova reprodukcija izvornog djela koju također treba smatrati „primjerkom". Komisija smatra da nositelj prava u oba slučaja ima isključivo pravo da odobri ili zabrani distribuciju rezultata prijenosa na platno.

B – *Drugo prethodno pitanje*

36. Društvo Allposters predlaže da se na pitanje iz točke (a) drugog prethodnog pitanja odgovori niječno. Prema njegovu mišljenju, prekid pravila o iscrpljenju u slučaju izmjene medija na kojemu je sadržano zaštićeno djelo protivan je načelu slobodnog kretanja robe i *ratio legis* autorskog prava. Mogućnost gospodarskog iskorištavanja zaštićenog predmeta time bi se ograničila na njegovo prvo stavljanje u promet, čime je nositelju prava zajamčena korist.

37. Društvo Allposters ističe da se u području autorskog prava razlikuje *corpus mechanicum* (stvarni predmet) od *corpus mysticum* (nematerijalna tvorevina), pri čemu samo potonji čini djelo u smislu autorskog prava te je predmet njegove zaštite. Društvo Allposters smatra da sadržaj djela treba razmatrati neovisno o njegovu mediju, koji ne predstavlja element „same intelektualne tvorevine". Prema njegovu mišljenju, prijenos na platno u predmetnom slučaju podrazumijeva izmjenu *corpus*

mechanicum, s obzirom na to da se papir zamjenjuje platnom, dok *corpus mysticum* ostaje nepromijenjen. Budući da s gledišta autorskog prava nije došlo do izmjene reprodukcije zaštićenog djela, izmjena medija na kojemu je ono sadržano ne utječe na primjenu pravila o iscrpljenju te ga ne prekida.

38. Društvo Allposters smatra da je odstupanje od ranije navedenog moguće samo u iznimnom slučaju u kojem se izmjenom medija krše moralna prava nositelja autorskog prava, kojima je zaštićena cjelovitost djela i koja se, u skladu sa sudskom praksom, primjenjuju kako na izvorna djela tako i na njihove reprodukcije te nisu ograničena na prvo stavljanje djela na tržište. Međutim, navedeno društvo smatra da to nije slučaj u ovom predmetu.

39. Budući da društvo Allposters predlaže da se na pitanje iz točke (a) drugog pitanja odgovori niječno, ono se suzdržava od davanja odgovora na pitanja iz točaka (b) i (c), ali tvrdi da sudska praksa Poortvliet više nije mjerodavna i da je protivna članku 4. stavku 2. Direktive 2001/29.

40. U svjetlu predloženog odgovora na prvo pitanje, društvo Pictoright se u vezi s drugim pitanjem izjašnjava samo podredno, navodeći da izmjena djela ima za posljedicu sprječavanje ili prekid iscrpljivanja prava distribucije. U tom smislu podsjeća da Direktiva 2001/29 polazi od visoke razine zaštite te da iscrpljenje kao ograničenje prava distribucije nositelja prava treba usko tumačiti.

41. Prema njegovu mišljenju, nositelj autorskog prava ima pravo odlučivati ne samo o tome *želi li*, nego i *u kojem obliku* želi staviti svoje djelo u promet, kako bi za izdavanje odobrenja mogao postavljati uvjete. Društvo Pictoright drži da, analogno s pravom žiga Unije, ne postoji razlog zbog kojeg bi nositelj autorskog prava, za slučaj da je stanje reprodukcije njegova djela izmijenjeno, trebao tolerirati daljnju komercijalizaciju svoga djela ili njegova primjerka jer bi to u suprotnom moglo uzrokovati stvarnu štetu ugledu umjetnika i ekskluzivnosti njegova djela, a to ne bi bilo sukladno članku 12. Bernske konvencije.

42. Što se tiče pitanja iz točaka (b) i (c) drugog prethodnog pitanja, društvo Pictoright smatra da, u skladu s presudom Peek & Cloppenburg[8], državama članicama treba prepustiti da same odaberu mjerila koja će primijeniti za utvrđivanje je li došlo do izmjene oblika reprodukcije, čija je posljedica sprječavanje ili prekid iscrpljivanja u smislu članka 4. stavka 2. Direktive 2001/29.

43. Društvo Pictoright podredno predlaže ili da se utvrde mjerila za primjenu članka 12. Bernske konvencije, koji autoru djela daje isključivo pravo odobriti prilagodbe, obrade i druge prerade svog djela, ili da se utvrde mjerila usporediva s onima iz članka 6.a te konvencije, koji predviđa da izmjena oblika reprodukcije može dovesti do sprječavanja ili prekida iscrpljivanja ako je ta izmjena protivna moralnim pravima autora u smislu navedenog članka 6.a. Prema njegovu mišljenju, tim bi se mjerilima otvorio manevarski prostor za primjenu sudske prakse Poortvliet.

44. Britanska vlada smatra da prilagodba nekog djela podrazumijeva oblik reprodukcije tog djela, što nije slučaj s prijenosom na platno jer prijenos ne podrazumijeva dovoljnu razinu intelektualnog stvaralaštva i originalnosti. Osim toga, smatra da, ako nije došlo do reprodukcije, povećanje cijena predmeta u kojem je sadržano zaštićeno djelo nije relevantno jer je odgovarajuća naknada već isplaćena prodajom izvornog predmeta. U konačnici, britanska vlada navodi da moralna prava također ne bi trebalo uzimati u obzir u svrhu tumačenja članka 4. stavka 2. Direktive 2001/29.

8 — C-456/06, EU:C:2008:232, t. 31. i 34.

45. Komisija razmatra zajedno sva tri dijela drugog pitanja te najprije predlaže da se ispita materijalno područje primjene pravila o iscrpljenju iz članka 4. stavka 2. Direktive 2001/29 na temelju tumačenja izraza „predmet“ koji se spominje u toj odredbi. Na osnovi gramatičkog, zakonodavnog, poredbenog i sudskog tumačenja Komisija zaključuje da „predmet“ treba razumjeti kao djelo ili primjerak tog djela sadržanog u nekoj stvari, a koje predstavlja intelektualnu tvorevinu autora čija se pravna zaštita želi zajamčiti Direktivom 2001/29.

46. Komisija nadalje smatra da izmjena oblika predstavlja važno mjerilo za ocjenu iscrpljenja. Ako je na „predmetu“ izvršena određena izmjena njegova oblika nakon prve prodaje u EGP-u uz pristanak nositelja prava, odlučujuće mjerilo za utvrđivanje je li došlo do iscrpljenja ili ne jest to je li nakon te izmjene i dalje riječ o istoj stvari koja predstavlja intelektualnu tvorevinu autora ili je pak riječ o drugoj stvari s drukčijim oblikom koja predstavlja tu tvorevinu. U prvom slučaju distribucija bi bila obuhvaćena prethodno danim pristankom. U drugom slučaju ne bi došlo do iscrpljenja zbog interesa nositelja prava koji se žele zaštititi Direktivom 2001/29, čime bi se opravdalo izuzeće od slobodnog kretanja robe.

47. Kad je riječ o mogućnosti primjene sudske prakse Poortvliet, Komisija navodi da je u slučaju poput predmetnog, a u skladu sa sudskom praksom, pitanje iscrpljenja u potpunosti uređeno pravom Unije. Stoga bi nacionalni sud trebao preispitati u kojoj je mjeri ta sudska praksa usklađena s Direktivom 2001/29, na način na koju je tumači Sud, te zajamčiti potpunu učinkovitost prava Unije.

VI – **Ocjena**

48. Meritum pitanja postavljenog u ovom postupku u biti se može svesti na to obuhvaća li pristanak na distribuciju reprodukcije umjetničkog djela u obliku plakata i njegovu distribuciju u obliku platna.

A – *Uvodna razmatranja*

49. U skladu s opisom činjeničnog stanja navedenim u odluci kojom se upućuje ovo prethodno pitanje te prema informacijama koje su stranke dostavile u svojim pisanim očitovanjima i iznijele na raspravi, razvidno je da ne postoji poslovna povezanost između društva Pictoright i društva Allposters. Nositelji autorskih prava svakako su odobrili reprodukciju spornih slika u obliku plakata, međutim to pravo nije steklo društvo Allposters. To društvo na tržištu kupuje plakate, koje je u promet stavio subjekt ovlašten da u tom obliku reproducira sporne slike, te na temelju tih plakata proizvodi platna koja zatim prodaje na tržištu.

50. Isto se tako čini očitim da se pravo distribucije u vezi s plakatima kao takvima iscrpilo najkasnije u trenutku u kojem ih je kupilo društvo Allposters. Problem je u tome što društvo Allposters izrađuje reprodukcije na platnu i to upravo na temelju plakata za koje je pravo distribucije iscrpljeno. Iz toga proizlazi da djelatnost društva Allposters nije ograničena na distribuciju, nego da ono prethodno na temelju tih plakata provodi postupak obrade, čiji je rezultat, recimo to tako, drukčiji proizvod.

51. U tom kontekstu valja se zapitati ne bi li se mogla postaviti pitanja u vezi s pravom reproduciranja, odnosno je li društvo Allposters zakonito steklo pravo da navedena djela reproducira na platnu, pri čemu je nevažno čini li to izravno ili obradom reprodukcije na papiru.

52. Sud koji je uputio zahtjev svoja pitanja u vezi s tumačenjem Direktive 2001/29 nije formulirao na taj način, odnosno nije polazio od prava reproduciranja. Njegova se pitanja odnose na pravo distribucije, odnosno na to može li se društvo Pictoright pozvati, kao na „neiscrpljeno“ pravo, na pravo nadzora distribucije predmetnih slikarskih djela kao temelj svog tužbenog zahtjeva kojim želim spriječiti prodaju tih djela na tekstilnom mediju.

53. Moje mišljenje stoga neće uključivati razmatranja utemeljena na pravu reproduciranja iz članka 2. Direktive 2001/29, nego ću pitanja tumačenja koja je uputio Hoge Raad analizirati u svjetlu prava na koje se taj sud poziva, odnosno prava distribucije iz članka 4. te direktive.

B – *Prvo pitanje*

54. Društvo Pictoright smatra da prijenos na platno vodi k izmjeni „izvornika ili primjerka djela“ te da stoga podrazumijeva „prilagodbu“ djela na način da pitanje nije obuhvaćeno područjem primjene Direktive 2001/29, koja ne predviđa pravo prilagodbe. Drugim riječima, društvo Pictoright smatra da prijenos na platno utječe na *djelo*, a ne samo na *predmet* ili fizički medij na kojemu je ono sadržano.

55. Suprotno tomu, društvo Allposters, Komisija i francuska vlada smatraju da prijenos na platno podrazumijeva izmjenu *predmeta* ili fizičkog medija, na način da se radi o „distribuciji“, a ne o „prilagodbi“, zbog čega se primjenjuje Direktiva 2001/29.

56. Stoga najprije treba razjasniti predstavlja li činjenično stanje, o kojemu mora odlučiti sud koji je uputio zahtjev, „prilagodbu“ djela; u tom se slučaju Direktiva 2001/29 ne bi primjenjivala jer se njome ne uređuje takozvano „pravo prilagodbe“, koje je u okviru Unije zajamčeno Bernskom konvencijom.

57. Članak 12. Bernske konvencije daje autorima „isključivo pravo odobriti prilagodbe, obrade i druge prerade svojih djela“. Smatram da se u slučaju poput onoga u glavnom postupku ne može govoriti o „prilagodbi“. „Prilagodbom“ se zadire u sâmo „djelo“ kao rezultat umjetničkog stvaralaštva. Klasičan primjer bila bi filmska *prilagodba* književnog djela, u kojem postupku se umjetnički proizvod književnog velikana pretvara u proizvod filmske umjetnosti, odnosno u umjetnički izričaj koji *oživljava* sadržaj tog djela uporabom vlastitog jezika, drukčijeg koncepta i izričaja od onih u kojima je djelo prvotno oblikovano.

58. Upravo raznolikost *jezikâ* i umjetničkih tehnika predstavlja jedan od temelja „prilagodbe“ kao postupka *prilagođavanja* sadržaja umjetničke tvorevine oblicima izričaja koji su svojstveni drugim umjetnostima. Sljedeći njezin temelj odnosi se na prilagodbu kao tehniku kreativnog izričaja koja nije usmjerena toliko na prilagođavanje djela izražajnim značajkama drugog umjetničkog jezika, koliko na *uplitanje* u sâmo djelo, čime ga se, služeći se vlastitim jezikom, pretvara u drugo djelo koje je jedva prepoznatljivo u svom izvornom izričaju.

59. Čini mi se očitim da u ovom slučaju prijenos na platno ne utječe na reproduciranu sliku, odnosno na „djelo“ ili rezultat umjetničkog stvaralaštva. Upravo suprotno, prijenos se odlikuje točnom reprodukcijom izvorne slike na platno. Tako se, s jedne strane, izvorno djelo ne prenosi u umjetnički jezik koji je drukčiji od onoga u kojemu je bilo oblikovano, a s druge strane ne dolazi do iskrivljavanja slike niti uklanjanja kompozicijskih elemenata ili dodavanja elemenata kojih nema u umjetnikovoj tvorevini. Riječ je o postizanju što većeg stupnja istovjetnosti s izvornikom.

60. U tim okolnostima smatram da se činjenično stanje u glavnom predmetu ne može obuhvatiti pojmom „prilagodba“.

61. Stoga treba smatrati da, kada sud koji je uputio zahtjev u svom prvom pitanju navodi da je „reprodukcija pretrpjela izmjenu u pogledu oblika“, to ne znači da ta izmjena podrazumijeva „prilagodbu“ u smislu članka 12. Bernske konvencije. „Izmjenu u pogledu oblika“ prije valja razumjeti na način da se ona odnosi na izmjenu *medija* na kojemu je sadržano djelo, a ne na sâmo djelo kao rezultat umjetničkog stvaralaštva.

62. U tim je okolnostima nevažno je li pravo prilagodbe bilo ili ne predmet usklađivanja i treba li primijeniti članak 12. Bernske konvencije. Važno je samo to da je pravo koje se uzima u obzir u ovom slučaju ono iz članka 4. Direktive 2001/29 – odnosno ono koje svojim nositeljima daje isključivo pravo da odobre ili zabrane bilo koji oblik distribucije javnosti izvornika ili primjeraka zaštićenog djela – te da se, u skladu sa sudskom praksom i s ciljem te direktive, može smatrati da je navedenom odredbom u potpunosti usklađeno pravilo o iscrpljenju prava distribucije [9], neovisno o tome što Direktiva 2001/29, također u skladu sa sudskom praksom, „u pravilu treba imati autonomno i ujednačeno tumačenje u cijeloj Zajednici“ [10].

63. Ukratko, na prvo pitanje trebalo bi odgovoriti potvrdno, odnosno u smislu da je pravo koje se uzima u obzir u sudskom postupku *a quo* „pravo distribucije“ konkretnih primjeraka u kojima je sadržano reproducirano umjetničko djelo, zbog čega se primjenjuje članak 4. Direktive 2001/29.

C – *Drugo pitanje*

1. Relevantnost „izmjene u pogledu oblika“

64. Sada se postavlja središnje pitanje u predmetu, odnosno dolazi li zbog „izmjen[e] u pogledu oblika“ (tj. u pogledu fizičkog medija reprodukcije) do sprječavanja ili prekida iscrpljivanja prava distribucije u smislu članka 4. stavka 2. Direktive 2001/29.

65. Potrebno je podsjetiti kako glasi tekst te odredbe:

„Pravo distribucije unutar Zajednice ne iscrpljuje se u pogledu izvornika ili primjeraka djela, osim kada je prva prodaja ili drugi prijenos vlasništva nad tim predmetom u Zajednici izvršen od strane nositelja prava ili uz njegov pristanak.“

66. Osnovna teškoća počiva na utvrđivanju toga odnosi li se, u slučaju poput predmetnog, izraz „predmet“ na umjetničku tvorevinu ili na njezin fizički *medij*. Slijedom navedenoga, razvidno je da je riječ o drugoj mogućnosti, a isto mišljenje dijele društvo Allposters, francuska vlada i Komisija.

67. Jasno je da predmet o kojemu je riječ ne može biti *djelo* u smislu *corpus mysticum* jer se autorsko pravo na tako shvaćenom *djelu* „iscrpljuje“ samo prijenosom vlasništva nad tim pravom, dok do iscrpljenja prava distribucije dolazi prijenosom vlasništva nad nečim nužno drukčijim, a to je upravo prijenos vlasništva nad predmetom na kojemu je djelo bilo reproducirano.

68. Drugim riječima, prijenosom vlasništva nad predmetom (fizičkim medijem) iscrpljuje se pravo distribucije, ali ne i pripadajuće autorsko pravo, čiji je *predmet* i dalje umjetnička tvorevina.

69. Smatram da takvo tumačenje nalazi potvrdu i u tekstu uvodne izjave 28. same Direktive 2001/29, u kojoj se navodi da zaštita autorskog prava „uključuje isključivo pravo nadzora distribucije djela sadržanog u *materijalnom predmetu*“ [11], dok se u nastavku navodi da se prvom prodajom „izvornika djela ili njegovih primjeraka [...] od strane nositelja prava ili uz njegov pristanak iscrpljuje [...] pravo nadzora preprodaje tog *predmeta*“, [12] što se nedvojbeno odnosi na taj „materijalni predmet“ [13].

9 — U tom smislu, vidjeti presudu Laserdisken (C-479/04, EU:C:2006:549), t. 23. do 25.

10 — Presuda Infopaq International (C-5/08, EU:C:2009:465), t. 27.

11 — Moje isticanje.

12 — Moje isticanje.

13 — Sud se na isti način izjasnio u presudi UsedSoft (C-128/11, EU:C:2012:407), t. 60.

70. Slijedom navedenoga, smatram da bi na točku (a) drugog pitanja trebalo odgovoriti na način da je „izmjena u pogledu oblika“ bitna u svrhu utvrđivanja je li došlo do sprječavanja ili prekida iscrpljivanja u smislu 4. stavka 2. Direktive 2001/29. Tomu je tako jer se pravo distribucije može prenijeti u pogledu bilo kojeg fizičkog medija ili samo u pogledu određenih medija.

2. Relevantna mjerila za utvrđivanje je li došlo do „izmjene u pogledu oblika“

71. U skladu s drugom točkom drugog pitanja stoga treba utvrditi „koja se mjerila u ovom slučaju trebaju uzeti u obzir da bi se moglo govoriti o takvoj izmjeni oblika reprodukcije koja sprječava ili prekida iscrpljivanje prava distribucije u smislu članka 4. stavka 2. Direktive 2001/29“.

72. Prema stajalištu Komisije, u vezi s time u obzir bi trebalo uzeti stupanj predmetne izmjene, pa bi stoga odlučujuće bilo utvrditi „je li nakon izmjene i dalje riječ o *istoj* stvari koja predstavlja intelektualnu tvorevinu autora ili je pak zbog izmjene na predmetnoj stvari nastala *druga* stvar s drukčijim oblikom koja predstavlja tu tvorevinu“ [14].

73. Prema mojem mišljenju, izmjena fizičkog medija na kojem se nalazi intelektualna tvorevina umjetnika u ovom je slučaju takve prirode da bi se čak moglo smatrati da radnja koju je provelo društvo Allposters podrazumijeva novu reprodukciju zaštićene intelektualne tvorevine.

74. Navedenom se radnjom na platno prenosi slika koja je prvotno bila reproducirana na papiru, što podrazumijeva očitu izmjenu materijalnog predmeta na kojemu je bila odobrena distribucija slikarskih djela. Ta je izmjena posebna po tome što se prijenos slike na platno ne vrši na bilo kakav medij, nego upravo na medij iste vrste kao što je onaj na kojemu je sadržano izvorno djelo. Smatram da bi stoga trebalo postaviti pitanje treba li u ovom predmetu doista uzeti u obzir pravo distribucije, a ne pravo reproduciranja umjetničkog djela u njegovoj cjelovitosti, odnosno djela kao cjeline koja se sastoji od slike sadržane na određenom mediju. Drugim riječima, moglo bi se smatrati da se društvo Allposters ne ograničava na distribuciju na papiru slike koja je izvorno sadržana na platnu, nego zapravo reproducira cjelovitu intelektualnu tvorevinu. Ukratko, na tržište ne stavlja *plakat slike*, nego *ekvivalent slike kao takve*.

75. Ostavljajući posljednje razmatranje po strani, a sukladno tekstu prethodnog pitanja koje je uputio Hoge Raad, Sud bi se u svom odgovoru, kao što sam naveo u točkama od 49. do 53., trebao ograničiti na utvrđivanje predstavlja li u predmetnim okolnostima izmjena koju je izvršilo društvo Allposters toliko značajnu izmjenu fizičkog medija da bi se, u najmanju ruku, moglo govoriti o distribuciji reproduciranih djela, u vezi s kojom se nije iscrpilo pravo koje je društvu Pictoright zajamčeno člankom 4. Direktive 2001/29.

76. U tom kontekstu, čini mi se očitim da je predmetna izmjena dovoljno značajna i prikladna za donošenje zaključka da se u pogledu nje pravo distribucije društva Pictoright ne može smatrati iscrpljenim. Izmjena je relevantna zbog činjenice da se ne radi o bilo kakvoj izmjeni fizičkog medija na kojemu je sadržano distribuirano djelo, nego se upravo radi o korištenju medija koji je iste prirode kao onaj na kojemu je izvorno sadržana intelektualna tvorevina. Ovaj je slučaj vrlo osobit zbog te okolnosti, pa se po tome razlikuje od onih slučajeva u kojima je priroda medija korištenog za distribuciju intelektualne tvorevine takva da ga se ne može zamijeniti za izvorno djelo. Klasičan su primjer kolaži na koje se pozvala britanska vlada.

77. Smatram da je dovoljno ustvrditi da je izmjena koju je u predmetnim okolnostima izvršilo društvo Allposters dovoljno značajna da bi se moglo zaključiti da je došlo do bitne izmjene na materijalnom predmetu zaštićenog djela, a na temelju koje bi se trebalo odbaciti tezu o iscrpljenju prava distribucije. Osim toga, smatram da je neprimjereno apstraktno se izjašnjavati o uvjetima koji se općenito moraju

14 — Pisana očitovanja Komisije, t. 59. Isticanje je i u izvorniku.

ispuniti da bi se utvrdilo je li došlo do dovoljno značajne izmjene koja isključuje iscrpljenje prava distribucije. Upravo suprotno, u ovom je slučaju riječ o sudskom definiranju opsega zakonske odredbe, koje se može izvršiti samo ovisno o svakom pojedinom slučaju u okviru daljnjih postupaka u vezi s konkretnim i pojedinačnim sporovima.

78. U konačnici, smatram da se u ovom predmetu pravo društva Pictoright da nadzire distribuciju reprodukcija predmetnih djela nije iscrpilo prvom prodajom plakata, s obzirom na to da je ono što društvo Allposters pokušava distribuirati očito „druga stvar“, iako dobivena obradom navedenih plakata, što je nepredvidljiva činjenica koja ne može biti odlučujuća.

3. Nacionalna sudska praksa relevantna za predmet i njezina usklađenost s pravom Unije

79. Treći i posljednji dio drugog pitanja odnosi se na usklađenost nizozemske sudske prakse (sudska praksa Poortvliet) s pravom Unije.

80. U skladu s izlaganjem Hoge Raada, iz navedene sudske prakse proizlazi da načelno „dolazi do novog stavljanja na raspolaganje javnosti […] ako se primjerak djela koje je u promet stavio nositelj prava distribuira javnosti na neki drugi način, zbog čega postoji nova mogućnost iskorištavanja za onoga koji prvotno distribuirani primjerak prodaje na taj drugi način“ [15].

81. U tim je okolnostima očito da Sud ne može odlučivati o ispravnosti nacionalne sudske prakse. Sud koji je uputio zahtjev valja upozoriti da je upravo njegova zadaća – koju treba izvršiti u skladu s tumačenjem Direktive 2001/29 kakvo je dao Sud, i uzimajući u obzir mjerila koja su mu pružena za primjenu navedene direktive u spornom predmetu – utvrditi je li ta sudska praksa u skladu s pravom Unije.

VII – **Zaključak**

82. Uzimajući u obzir prethodna razmatranja, predlažem Sudu da na postavljena pitanja odgovori na sljedeći način:

„1. Članak 4. Direktive 2001/29/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. svibnja 2001. o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacijskom društvu uređuje pitanje može li se pravo distribucije koje pripada nositelju autorskog prava primjenjivati i na reprodukciju djela zaštićenog autorskim pravom, koje u Europskom gospodarskom prostoru prodaje i isporučuje sâm nositelj ili se to čini uz njegov pristanak, ako je ta reprodukcija pretrpjela izmjenu u pogledu oblika, pa se u tom novom obliku ponovno stavlja u promet.

2. a) Okolnost da postoji izmjena u smislu prvog pitanja u ovom slučaju bitna je za odgovor na pitanje je li došlo do sprječavanja ili prekida iscrpljivanja prava distribucije u smislu članka 4. stavka 2. Direktive 2001/29.

b) U slučaju kao što je onaj u glavnom postupku, izmjena koja se temelji na uporabi fizičkog medija koji je iste prirode kao onaj na kojemu je sadržano izvorno djelo, isključuje iscrpljenje prava distribucije u smislu članka 4. stavka 2. Direktive 2001/29.

c) Zadaća je nacionalnog suda da ocijeni ostavlja li ranije navedeno prostora za primjenu mjerila iz sudske prakse razvijenih u nizozemskom pravu.

15 — Točka 3.3. odluke kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku.